

Dagthema: Mens waartoe

Overweging 30 juni – Bart-Jan van Gaart

“... Wat betekent dit voor onze problematiek van zelfhandhaving en de vernietiging van onze leefomgeving?
Het aanvaarden van leegte en vervreemding,
de angsten die ons doen en laten beheersen,
het in de ogen kijken van de angst voor dat beest,
zou wel eens een veel betere manier kunnen zijn om het beest te temmen dan onze angst te ontvluchten of overstemmen met geluksproducten ...”

Lezing uit Genesis 6:1-3

Lezing uit Genesis 6:5-7

Lezing uit Openbaring 21:1-6

Lezing uit Genesis 8:21-22

Lied *Marinus Nijhoff / Tom Löwenthal*
De wildernis zal bloeien als een roos 2x

Openingstekst Genesis 6:1-3

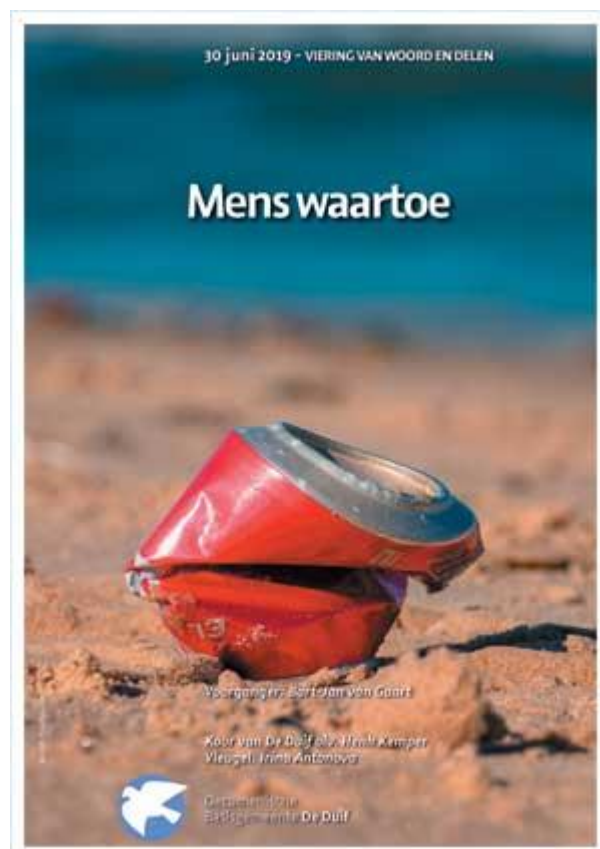
En het geschiedde:
de mensen begonnen talrijk te worden op
het aangezicht van de akker
en dochters werden hun geboren.
De godenzonen zagen de dochters der
mensen
dat zij goed waren.
Zij namen zich vrouwen, te kust en te keur.
JHWH sprak:
Niet voor altijd blijft mijn adem in de mens
omdat hij vlees is;
zijn dagen zijn honderd en twintig jaar.

Lied

De wildernis zal bloeien als een roos 2x

Woord ten geleide

De generatie die nu geboren wordt, kan 100 of zelfs 150 jaar worden, zeggen wetenschappers. De wereldbevolking zal toenemen van 7 miljard nu naar 11 miljard in het jaar 2100. Inmiddels zijn er allerlei signalen dat deze aarde kraakt en piept onder de druk

van zoveel mensen. En niet alleen de aarde kreunt, maar ook onze sociale structuren, onze arbeidsstructuren en onze voedselvoorziening. Dat levert een paradox op. Enerzijds slagen we steeds beter in onze drang tot zelfhandhaving, anderzijds lijken we de voorwaarden om onszelf te handhaven, steeds verder onder druk te zetten. Kunnen we het tij nog keren of zal de wereld zoals wij die kennen ten onder gaan opdat iets nieuws begint, zoals dat in de geschiedenis van de mensheid vaker gebeurd is. Er zijn veel antwoorden op deze vraag. Geen heeft het laatste woord. Vandaag spiegelen we deze problematiek aan het antwoord dat de Radicale Theologie, de God is dood theologie van het postmodernisme ons aanreikt. En we lezen hoe God genoeg heeft van de mensen en spijt heeft dat hij ze heeft gemaakt.

Lied

Huub Oosterhuis / Antoine Oomen

Die chaos schiep tot mensenland,
die mensen riep tot zinsverband.
Hij schreef ons tot bescherming,
zijn handvest van ontferming.
Hij schreef ons vrij, met eigen hand.
Schrift die mensen-oorsprong schrijft.
Woord dat trouw blijft.

Dat boek waarin getekend staan:
gezichten, zielen, naam voor naam,
hun overslaande liefde,
hun overgaande liefde,
hun weeën die niet overgaan.
Schrift die mensendagen schrijft.
Licht dat aanblijft.

Zijn onvergankelijk testament:
dat Hij ons in de dood nog kent.
De dagen van ons leven,
ten dode opgeschreven,
ten eeuwig leven omgewend.
Schrift die mensentoeekomst schrijft.
Naam die trouw blijft.

Voorlezing uit Genesis 6: 5-7

JHWH zag
dat het kwaad van de mens talrijk was geworden op de aarde
en dat alle plannen die hij smeedde in zijn hart
kwaad waren, dag aan dag.
JHWH kreeg spijt
dat hij de mensheid gemaakt had op aarde,
zijn hart kromp ineen.
JHWH sprak:
Wegvagen van het aangezicht van de akker zal ik de mens die ik schiep,
mensheid, tamme en kruipende dieren,
tot de vogels van de hemel aan toe.
Ik heb er spijt van dat ik ze gemaakt heb.

Lied

Huub Oosterhuis / Antoine Oomen

Hoog te paard rijdt onrecht langs de wegen.
Zijn zegeningen: vuur en zwaard.
Niemand veilig. Jij die nog woorden
als recht en vrede, liefde, broze
kostbaarheden, hebt vergaard:
liefde? voor wie bewaard?
vrede? hoe maak jij vrede? (2x)

Waar ter wereld zou ik om u treuren,
gebeurtenissen, bloeddoordrenkt.
Niemand ben ik, stomme getuige
van weer en onweer, storm en stilte,
dood en leven, ongetemd.
Wie hoorde ooit mijn stem?
wie ooit zal ik hem geven?

Niemand ben je, slaven, halverwege,
zwart naamloos ik, in bloed gesmoord.
Alles ben je, alles in allen
dat waarom daarom wordt gevreesd,
gehaat en jankend uitgemoord.
Is er een levend woord?
Wie leert mij dat ontvangen?

Overweging

Als kind van een jaar of tien, woonde ik aan de rand van een bos. Als het even lukte, gapte ik wat spijkers en gereedschap uit de werkplaats van mijn vader en ging ik, samen met mijn vrienden, een hut bouwen in het bos. Van her en der verzamelden we planken en spijkerden er lustig op los totdat er een boomhut, een ondergrondse hut, of welke mogelijke hut gerealiseerd was. Was de hut eenmaal af, dan gingen we erin zitten. Daar was eigenlijk niks aan en er kwam altijd rottigheid van. We gingen stiekem roken of vuurtje stoken. Dat laatste bleek in de ondergrondse hut overigens een minder goed idee. En dan opeens waren we de hut zat en werd deze in een ontembare vernielzucht uit elkaar getrokken tot er niets meer over was. Misschien was het plezier van dat slopen misschien nog wel groter dan die van het bouwen. Het ging in ieder geval een stuk sneller.

Opluchting

Wat is het in ons mensen dat we een voortdurende drang hebben om te bouwen, maar dat onze destructieve verlangens minstens zo groot zijn. Als we boos zijn, heel erg boos, kan het enorm opluchten om iets kapot te maken. Maar kijk naar oude foto's van Amsterdam of elke willekeurige plaats en je ontdekt dat er veel is gesloopt, niet zelden om er iets nieuws van veel minder schoonheid voor in de plaats te zetten. De werkelijkheid bevalt ons niet meer en moet vernietigd en herschapen worden.

In het zojuist gelezen verhaal heeft God het ook een beetje gehad met zijn schepping. Het is niet geworden wat hij zich er van voorgesteld had en hij heeft spijt van zijn project. God besluit om de mensheid te vernietigen tezamen met alles wat de mens in leven houdt. streep er door, punt erachter, over en uit. "Dit is niet wat ik wilde, wat ik mij had voorgesteld, weg ermee!"

Honderdvijftig worden

Met dit verhaal in ons achterhoofd wil ik met u spreken over de paradox van deze tijd. Volgens diverse wetenschappers zal de generatie die nu geboren wordt, gemakkelijk honderd, misschien zelfs honderdvijftig kunnen worden. De medische wetenschap ontwikkelt zich razendsnel en behandeling van allerlei ziekten die nu dodelijk zijn of kunnen zijn, ligt binnen handbereik. Met het manipuleren van ons DNA kunnen defecten gerepareerd worden. Een vertragende celdeling kan voorkomen worden waardoor ook het verouderingsproces vertraagd kan worden. Onze zelfhandhaving kent geen grenzen.

Tegelijkertijd lijken wij ons uiterste best te doen om de planeet waarop wij leven, volledig uit te wonen. We spreken schande van het kappen van de Amazone en de oerwouden in Azië, maar rijden vrolijk rond in onze auto, vliegen naar onze vakantiebestemming, eten teveel vlees en nestelen ons 's winters bij onze houtkachel of open haard. Op mooie maar net iets te koude lenteavonden steken we de terrasverwarmer aan. Zie dit niet als een verwijt want ik maak mij zelf aan alle genoemde feiten schuldig, terwijl velen van u wellicht erg hun best doen om hun CO2 voetafdruk zoveel mogelijk te minimaliseren. Persoonlijk voel ik gene over mijn toch roekeloos gedrag en ik hoor dit ook van anderen. Intussen zijn we wel heel erg bezorgd over klimaat en zeespiegelstijging. Die zeespiegelstijging schijnt intussen nog sneller te gaan dan iemand tevoren dacht. Misschien komen hier over 100 jaar geen duiven meer, maar zwemmen er vissen. In ons land wordt de ene dag een klimaatakkoord gesloten dat de volgende dag door de grootste partij op onderdelen op losse schroeven wordt gezet. En iedere poging om nationaal en internationaal tot harde klimaatdoelen te komen, worden getorpedeerd door de olielobby, de klimaatsceptici en de professionele vervuilers die er absoluut niet op zitten te wachten om hun aandeelhouders te melden dat de winst besteed wordt aan schonere productiemethoden in plaats van een dividenduitkering. We hebben in deze tijd God niet meer nodig om onszelf en onze leefomgeving

om zeep te helpen. Stelt u zich eens voor dat we inderdaad 150 kunnen worden. Dan zal de wereldbevolking met een derde toenemen. De VN heeft een toename van de wereldbevolking voorspeld van 7 miljard nu naar 11 miljard in 2100. Waar wonen al die mensen, waar leven ze van?

Klimaatneutraal

Is er nog hoop? Er zijn allerlei hoopvolle initiatieven. Er wordt voortdurend gepraat over klimaat, over CO₂-reductie, over nieuwe klimaatneutrale energiebronnen en zo'n actie van een paar scholieren die een menigte die niemand tellen kan op de been brengt, is hartverwarmend. Het gedeelte van de mensheid dat beneden de absolute armoedegrens leeft, schijnt nog nooit zo klein geweest te zijn en we zijn op dit moment in staat om genoeg voedsel te produceren om ieder mens op deze wereld van voldoende voedsel te voorzien. We moeten het alleen een beetje beter verdelen.

Er zijn er die er van overtuigd zijn dat het allemaal wel goed zal komen, maar dat het nog verder mis moet gaan voordat de oplossingen uit laden en breinen worden getrokken. We kunnen ons ook geen ramp voorstellen. Wie kan nou bedenken dat er hier over 50 jaar een laag water staat. Dat de warme golfstroom door opwarming van de oceaan ophoudt met stromen en we hier bevroren. Dat Afrika een grote woestijn is en al die mensen Noordwaarts trekken op zoek naar een bestaan. We kunnen ons niet eens voorstellen dat we een paar dagen geen licht of water zouden hebben, laat staan dat ons mobieltje ermee ophoudt. Het feest gaat door, er wordt nog steeds gedanst, maar we dansen op een vulkaan. En waar is God intussen? God is dood zeiden Nietzsche en het postmodernisme en dus doet God niets.

Onvermijdelijke rampen

Er zijn denkers, theologen en filosofen, die een perspectief schetsen dat de rampen die in het verschiet liggen wellicht onvermijdelijk zijn, maar ook nieuwe kansen bieden. Hun analyse van de werkelijkheid is dat wij de leegte, de vervreemding die mensen in zichzelf ervaren, gevuld wordt met afgoden of beter gezegd geluksproducten. Wij bevrijden ons van de leegte door een geluksproduct aan te schaffen dat we de status van een god geven. Een god-product dat ons zo veel belooft en zo weinig geeft; het god-product dat ons aangeraden wordt te kopen en in het centrum van ons leven te plaatsen. Hoe herkenbaar is dat! Je zou met recht kunnen stellen dat wij ons onbehagen, onze angsten, onze drang tot zelfhandhaving, voortdurend stillen met god-producten. Ding dong, beste bezoekers van de Bijenkorf... Zaken die eigenlijk helemaal niet tot de essentie van ons leven behoren, maar waar we zo verslaafd aan zijn geraakt dat we ze niet kunnen opgeven. Ik hoef die zaken niet te noemen, u kunt zich er zelf wel een voorstelling van maken. Het denken van deze groep theologen en filosofen wordt radicale theologie genoemd. Een enigszins misleidende term. Belangrijke vertegenwoordigers zijn John Caputo, Slavoj Žižek en Peter Rollins. Deze laatste schrijft: "Het is de valse god die ons ervan weerhoudt dat wij het openbare begrip van God ontdekken". Dat behoeft uitleg en daarom moeten we even terug naar die leegte en vervreemding die wij geneigd zijn te vullen met geluksproducten. Dat hoeven uiteraard geen concrete producten te zijn. Ook godsdiensten propageren meestal een God die gelukkig maakt en verkopen God zo als geluksproduct. Rollins betoogt daarentegen dat aanvaarding van leegte en vervreemding, van niet weten, juist een kern is van christen-zijn. Bevrijding van de verslaving wordt mogelijk wanneer het 'niets' als grond van het bestaan wordt erkend in plaats van ontvlucht. In die diepte is God te benaderen. Gods werkelijkheid kan worden ontmoet door een diepe en toegewijde liefde voor de wereld zelf (vrij naar Rollins).

Zelfhandhaving

Wat betekent dit voor onze problematiek van zelfhandhaving, en de vernietiging van onze leefomgeving? Het aanvaarden van leegte en vervreemding, de angsten die ons doen en laten

beheersen, het in de ogen kijken van de angst voor dat beest, zou wel eens een veel betere manier kunnen zijn om het beest te temmen dan onze angst te ontvluchten of overstemmen met geluksproducten. Het ontmaskeren van die geluksproducten op zichzelf trekt de angel uit onze angst maar ook uit onze drang tot zelfhandhaving. Zo kan een evolutie tot stand komen die leidt tot genezing van deze aarde en onze leefomgeving. En wat als de patiënt al te ziek is om nog te kunnen genezen? Ook dan zal, zij het minder zachtzinnig, een nieuwe horizon ontstaan waarachter ruimte is voor een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Of beter gezegd: de hemel op aarde. Want toekomst gaat van boven naar beneden, niet van beneden naar boven. We gaan niet naar een hemel, maar realiseren de hemel op aarde. En zo gaan we van het eerste boek van de Bijbel, naar het laatste. Luister naar wat Johannes over die hemel op aarde te zeggen heeft.

Voorlezing uit Openbaring 21:1-6

En ik zag: een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbijgegaan, en de zee is niet meer. En de heilige stad, een nieuw Jeruzalem, zag ik neerdalen uit de hemel van godswege, toegerust als een bruid, die getooid is voor haar man. En ik hoorde een grote stem vanaf de troon, zeggende:

‘Zie de tent van God bij de mensen,
En hij zal bij hen wonen,
En God zelf zal bij hen zijn, hun God,
En hij zal afwissen iedere traan in hun ogen
En de dood zal niet meer zijn,
Geen rouw, geen weklacht, geen moeite meer.
Want wat eerst was is voorbijgegaan’.

En die op de troon gezeten was, sprak: ‘Zie, nieuw maak ik alles’, En hij zegt: ‘Schrijf: deze woorden zijn betrouwbaar en waar’. En hij sprak tot mij: Ze zijn geschied. Ik ben de Alfa en de Omega, het begin en het einde. Wie dorst heeft, zal Ik te drinken geven uit de bron van het water des levens, om niet. Wie overwint zal dit beërven, en Ik zal God voor hem zijn, en hij zal voor mij een zoon zijn.

Pianospel

Intermezzo

mededelingen en collecte

Dienst van de tafel

Hier begint de dienst van de tafel,
viering van Eucharistie,
Ritueel van solidariteit

We breken en delen brood en wijn
en we bidden
in onzekerheid en onmacht – hoe te gaan in deze wereld
In hoop – gevestigd op een stem die richting geeft en verenigt
en in herinnering – van wat ons al eens is aangezegd en voorgedaan.

Zo roepen wij tot jou, Levende,
en stemmen ons op jou af
Wees gezegend
jij die licht en leven bent
voorbij de schaduw van dood
Levenslicht, Naam boven ons uit.

Gezegend jij om mensen die jouw weg durven gaan
om zovelen die moed putten uit wat hen is aangezegd
woorden van goedheid en geluk: jij mag er zijn
jij – ook al aarzel je zelf – jij bent op de goede weg.

Gezegend jij om die lange rij van mensen
tot op vandaag.

Gezegend dit brood en deze wijn,
zoals ons is voorgedaan door Jezus van Nazareth.
die uitdeelde tot het laatst van zijn leven.

Doe als ik, zou hij hebben gezegd,
om voor altijd verbonden te zijn.

Zo bidden wij hem achterna
om hoop en richting.

Brood en wijn rondgedeeld

Lied

Huub Oosterhuis / Antoine Oomen

Alles ontgrenzende
alles doordringende ruimte,
vrijheid, scheppende vrijheid.
Onbegonnen begin,
hier nu nieuw beginnende.

Roekeloos denk ik jou,
haveloos roept mijn verstand jou,
oorsprong van mijn geweten.
Ondoordringbare nacht,
niet hier, woest en leeg ben je.

Zwijgende. Meegaande voetstappen,
schaduw van schouders.
Ogen, zoekende ogen.
Ongemaskerde vriend,
hoe hier nu verschijn je me.

Voorbeden en Onze Vader

Levende, wij danken je
voor je woord van trouw, van liefde
waaromheen wij ons week na week verzamelen
om je barmhartigheid voor mensen
die geen einde kent
Je liefde voor ons
die aan ons bestaan vooraf ging
en na ons voort bestaat
ons draagt en omgeeft

Velen van ons zijn zoekende, gaande
we denken dat we weten waar we heen gaan
of we zijn onze bestemming juist even kwijt
we worden in beslag genomen door onze eigen strevingen
onze kortzichtige verlangens
onze behoefte aan onmiddellijke bevrediging
aan veiligheid
help ons telkens weer
onze richting te hervinden
niet de makkelijkste weg te kiezen
maar ons bestaan te ijken
aan gerechtigheid en liefde.

Voor wie op reis gaan bidden wij,
mensen op weg naar vakantiebestemmingen.
Behoed hen op al hun wegen,
ga hen voor en breng hen gelaafd en tevreden
weer veilig thuis.

Voor dit land, deze stad, bidden wij
nu iedereen die daartoe in de gelegenheid is
zich opmaakt om op vakantie te gaan
wij willen stilstaan bij diegenen onder ons
voor wie vakantie een tijd van extra lijden is
omdat de noodzakelijke structuur en ondersteuning wegvalt
en bij diegenen onder ons
waarbij de onderbreking van de routine
een pijnlijke confrontatie betekent
met de vraag: "waartoe, waarvoor?"
Wij bidden om jouw aanwezigheid voor allen
in vreugde en beproeving

God van troost, wij bidden je
voor wie plotseling en onverwacht
het gemis van een dierbare te verwerken krijgen.
Voor mensen wier leven van de ene dag op de andere
een puin hoop wordt door de dood van iemand
zonder wie zij niet compleet zijn.
Geef hen de kracht om hun verdriet een plek te geven,
help hen iets van het leven te hervinden.

Voor onze doden bidden wij.
In stilte hun namen.

Eeuwige,
al onze gebeden, hardop uitgesproken
of in de stilte van ons hart
hoor ze en verhoor ze,
en zie ons hier bijeen
als teken van onze goede wil
om te leven met u en met elkaar
en hoor ons aan
als wij bidden:

Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd.
Uw koninkrijk kome.
Uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid
in eeuwigheid. Amen.

Voorlezing uit Genesis 8:21-22

JHWH sprak in zijn hart:
Nooit meer zal ik om de mens de akker verwensen
want wat een mensenhart bedenkt, van jongs af aan, is kwaad.
Maar van nu af zal ik geen levend wezen meer slaan
zoals ik gedaan heb.
Van nu af, alle dagen van de aarde,
zaaien, oogsten,
vorst en hitte,
zomer, winter,
dag en nacht - het houdt nooit op.

Zegen

Naar Numeri 6:24-27 / G.Bremer

De Levende zegene en behoede ons.

De Levende doe zijn aangezicht over ond lichten, en zij ons genadig

De Levende verhevfe zijn aangezicht over ons, en geve ons vrede.

Zegen ons en behoed ons, doe lichten over ons jouw aangezicht

en wees ons genadig.

Zegen ons en behoed ons, doe lichten over ons jouw aangezicht

en geef ons vrede.

Lied

Huub Oosterhuis / Antoine Oomen

Overal zijt Gij onzichtbaar gegeven,

sprekend nabij, de stilte verwacht U.

Mensen bestaan U, zien en beleven U.

Mensen van vlees, van licht en gesteente,

hard en van bloed, een vloed niet te stelpen,

mensen uw volk, uw stad hier op aarde.

Aarde is al wat wij zijn, wat wij maken.

Adem ons open, maak ons uw aarde,

uw nieuwe hemel, vrede op aarde.

